

Povedali smo že, da je vse liberalno časopisje združeno zoper ljutega in pogubonosnega sovražnika — zoper klerikalizem.

Liberalnega časopisja ne urejujejo verski veščaki, ampak lajiki. V teh smo večkrat čitali, da ni njih boj naperjen naravnost proti veri, ampak zoper malovredno klerikalno duhovščino, da visoko spoštuje prave, za svojo službo vnete duhovnike, ki se ne bore za posvetnosti in se nočejo vtikati v današnje politične homatije. Ker se pa vera, učeča cerkev in klerikalizem prav težko ločijo, mislijo, da pada večkrat udarec na vero in učečo cerkev. Ljudstvo to bere in slastno použiva, in kdor ne zna ločiti zrna od plevla — klerikalnega boja od vere, se v resnici lahko pohujša in postane v veri indiferenten. Vendar goji liberalno časopisje poleg tega čisto in iskreno ljubezen do naroda, se vnema za njegovo blaginjo, njegov obstanek, napredek in izobrazbo.

Poglejmo sedaj pa klerikalno časopisje! Tega ne urejujejo lajiki, ampak verski veščaki, duhovniki sami. Ti bi morali kot verski veščaki in namestniki Kristusovi urejevati svoje liste na verski podlagi in v verskem duhu. Gojiti resnico, ljubiti sovražnika, svojega nasprotnika, biti odkritosrčni, poravnati prepir z dostojno in prepričljivo polemiko, govoriti stvarno in mirno, gojiti odkrito in nepristransko ljubezen do naroda, spoštovati in gojiti narodni čut, imeti skrb za naroden napredek v gospodarstvu in šolstvu.

Ako primerjamo liberalno in klerikalno časopisje, vidimo velikanski razloček. To psuje dannadan liberalno časopisje kot brezversko, pa je samo ravno tako, če ne še hujše. Vidi takoj vsak pogrešek zoper vero pri svojem nasprotniku, sam pa ne vidi bruna v svojem očesu. Laž in zavijanje resnice je klerikalizmu vsakdanja hrana. Predaleč bi prišli, ako bi hoteli naštevati vse klerikalne laži; omeniti hočemo le to, kar se zadeva učiteljstva in to v najnovejši dobi. Pred kratkim je prinesel »Slovenec« notico z imenom »Huda obsodba«. Napisal jo je, da bi s tem pri ljudstvu učiteljstvo očrnil, mu vzel ugled in spoštovanje, češ, to naj sedaj zve, ko se bori za izboljšanje plač, da še tega ne zasluži, kar ima sedaj. Ko je prišel v »Slov. Narodu« popravek, ni »Slovenec« prinesel popravka, da bi vsemu učiteljstvu vrnil ukradeno dobro ime; molčal je. Ali se ne glasi osma božja zapoved: »Ne pričaj po krivem zoper svojega bližnjega?« Lagal je klerikalizem, javno lagal, da bi vsemu učiteljstvu odvzel ugled in spoštovanje. Takšno delo je vnebovpijoče, pregrešno. Ne čudimo se temu, saj je urednik tega lista pred leti v deželni zbornici kranjski pri dani častni besedi lagal. In ker se je izkazal v javnosti, da ne pozna častne besede, ga je izvolil klerikalizem za deželnega, državnega poslanca in urednika klerikalnega glasila.

Klerikalizem vodi že mnogo let očiten boj zoper učiteljstvo in šolo na nesramen, lažniv, obrekljiv in podel način. Govori zoper nas tako sovražno, prezirljivo in poniževalno, da mora zbujati stud in sovraštvo v naših srcih zoper takšno početje. Ali je taka pisava verska! Ali je takšno vojskovanje pošteno? Mar je njemu za vero, poštenje in odkritosrčno stvarno razpravo, samo da slepi javno mnenje in ubogo nevedno in pobožno ljudstvo v dosego svojega namena, pa je vse dobro. Kako globoko je padla morala klerikalizma s časopisjem vred, označiti hočemo samo z nekaterimi slučajmi. Pred več leti je sklenil voditelj te stranke, znani prijatelj učiteljstva dr. Šusteršič, da se je treba na vsak način polastiti neumorne in z uspehom delujoče kranjske kmetijske družbe. Ker ji ni mogel priti drugače do živega, je predbacival

družbi goljufijo, češ, da dela velike dobičke s Tomasovo žlindro, ki jo poceni kupuje in drago prodaja. On je izjavil, da prodaja ravno takšno blago, to je 18% žlindro, veliko cenejše, a v resnici je bila 16%, kar je dokazala kemična preiskava. Očitali so mu raditega laž in goljufijo ter da ni čistih rok. Nekega župana je raditega tožil in pravdo izgubil. Rekuriral je na višje sodišče v Ljubljano, Gradec in na Dunaj, a povsod brezuspešno. Končno je govoril tudi državni zbor o tem in tudi ta ga je obsodil. Kak drug človek s poštenimi čutili bi se skrnil in ne kazal več v javnosti, on pa je še obdržal mandat državnega poslanca, ker mu je klerikalizem kot človeku nečistih rok skazal zaupanje. Klerikalna društva na pritisk duhovščine, volilci in časopisje so mu izražali brzojavnim potom zaupanje. Klerikalizem je pel grehu in grešniku slavo in hosano. Dr. Šusteršič je s tem vseeno pri razsodnih ljudeh v javnosti mrtvo truplo, vreden preziranja radi svojega strankarskega početja, a klerikalizem mu je dal vajeti v roko da je njegov politični voditelj, ki vodi klerikalni politični voz čedalje bolj v prepad.

Ljudje, ki dobro poznajo krščansko vero in resnico, ne bi smeli tako pisati in ravnati; oni se borijo na eni strani zoper greh, po drugi strani pa greh odobrujejo. To ni prvi slučaj, ampak znano nam jih je več, omeniti hočemo le nekatere ob kratkem. Prejšnji urednik »Slovenčev«, doktor Lampe je bil obsojen radi častikraje na 6 mesecev zapora. Isto glasilo je obsojenca tako zagovarjalo, kakor bi bil popolnoma nedolžen in da to trpi kot preganjanec od nasprotnikov sv. cerkve. Škof sam je šel zanj prositi cesarja milosti, da mu je bila sodba izpremenjena v denarno globo.

Kurat Ferjančič je svoje župljane nahujskal, da so se pošteno pretepli, potem jih je pa navajal h krivi prisegi. Klerikalno časopisje ga je zagovarjalo in vse tajilo. Obsojen je na 6 mesecev ječe, smatrajo ga za mučenika. Na podoben način taji klerikalno časopisje vse, zamolči vse, kar se godi pri njeni stranki Liberalni povedo vse, klerikalni pa ravno to tajijo, zagovarjajo ali zamolčijo. Ali tako uči naša vera? Greh ostane greh, naj bo potem na klerikalni ali liberalni strani. Kdor greh odobruje, zagovarja ali vedoma zamolči, tak je sam deležen greha; ako trdovratno ostane v takšnem grehu, tisti je očiten grešnik ali brezverec.

(Dalje.)

Pisarna

za zdravljenje naših bolnih stanovskih, družabnih, uradnih, književnih, narodnostnih in političnih razmer.

IV.

Vprašanje: V mojem šolskem okraju je umrl tovariš — nadučitelj ali učitelj, je iz tovariškega in pravnega stališča menda vseeno. — Družina pokojnikova je izdala »parte«, ki je došel na mojo pošto šele v dan pogreba, a jaz sem ga sprejel v dan po pogrebu. Enako se je godilo mnogim drugim tovarišem, sosednjemu okraju celo tako, da se ni mogel nihče, izvzemši enega tovariša, pogreba udeležiti. Srce me je bolelo zaradi tega več dni. Pri prvem snidenju sem takoj apeloval na tovariša, ki je bil takrat začasni vodja šole, zakaj ni skrbel za pravočasno obvestilo o smrti tovariša. Izgovarjal se je na »parte«, češ, družina ga je izdala kot vseobčno obvestilo, če ga nismo dobili pravočasno mi, on kriv in da zadeva ni tako slaba, saj je bilo mnogo tovarišic in tovarišev pri pogrebu navzočih. Pozneje sem zvedel iz verodostojne

strani, da si ta dva tovariša nista bila dobra, dasi sta oba istega narodnega mišljenja. Kakšen mučen položaj je povzročilo izostanjanje »parte« na najbližji, poldrugo uro oddaljeni večrazrednici sosednjega okraja, blagovolite povzeti iz okolnosti, da so tja dobili obvestilo o smrti tovariša J. J. šele v dan pogreba in sicer zaradi zasebne dopisnice nekega tovariša tretje šole. Mladina je bila že v šoli. Pouk se za vso šolo ni smel od šolskega vodstva odgoditi, v to je opravičen v zmislu postave le kr. šol. svet. Toda njegov načelnik prebiva dobro uro daleč od šole, preden se spiše poročilo na njega, se vrne šolski sluga, po katerega je treba šele poslati in ga obiskati, mine več ur in pogreb je zamujen. Notabene načelnika tisti dan niti doma ni bilo. Učiteljstvo je bilo v mučnem položaju. Če se poda k pogrebu, prestopi zakon, če se ne poda, omadežuje v očeh javnosti tovarštvo. Ni bilo drugega izhoda iz zagate, kakor da se je podal samo šolski vodja kot zastopnik te šole na pogreb, a ostali tovariši so učili. Učili? Ne, to v takem mučnem položaju in v tovariškem čutu ni bilo prav mogoče. V šoli so bili, učili so nekaj mehanično, užaljeno njihovo srce pa je bilo v duhu pri pogrebu, ves dan jim je bila duša napolnjena s turobno mislijo: »Danes tebi, jutri meni!« in Prešernov »Momento moril« jim je mogočno obvladal čuteče srce.

Ker sem doživel že več podobnih slučajev, sem prišel do zaključka, da je tudi ta stran naših stanovskih in tovariških zadev bolna ter da jo bo treba zdraviti z radikalnim receptom. Prosim, blagovolite nam zapisati uspešno sredstvo! V zakonih ga ni! Korobač.

Odgovor: Zadeva ni samo bolna, temveč je docela gnila ter dokazuje, da se ne zavedamo svojih stanovskih dolžnosti. Evo recepta:

1. Iz pravnega stališča.

Običajni »parte«, ki ga je izdala in razposlala družina pokojnikova, je njeno zasebno oznanilo, to dokazuje njen podpis na njem in njena lastninska pravica, ker si ga je sama naročila in plačala. Dotično šolsko vodstvo torej smrti tovariševe nikomur naznanilo ni in je to svojo dolžnost popolnoma zanemarilo ter zakrivilo, da se mnogo tovarišev in tovarišic pogreba udeležiti ni moglo. Vsako boljše društvo, korporacija, da, celo oblasti izdajajo ali parte ali uradna in podobna oznanila svojim udom, društvenikom, podrejenim oblastim i. t. d. o smrti svojih funkcionarjev brez ozira na »parte« pokojnikove družine. Po analogiji tega običaja med razumniki se da sklepati, da mora enako postopati tudi šolsko vodstvo, in sicer izključi ono samo sebe in učiteljstvo iz kroga inteligentne človeške družbe. Menim, da smem v imenu in v korist vsega učiteljstva staviti na šolska vodstva pravno zahtevo, da je stanovska dolžnost šolskega vodstva, naznaniti smrt ter pogreb učitelja ali učiteljice vsem šolskim vodstvom ne samo svojega, temveč tudi sosednjih okrajev, s katerimi je bil pokojnik prej ali slej v dotiki. Nesmisel je, zanašati se na »parte« družine, do katerega nima šolsko vodstvo nobene druge pravice, kakor ga sprejeti in se po njem ravnati.

2. Iz stanovskega in uradnega stališča.

Da sodi omenjeno naznanilo šolskega vodstva v okvir naših stanovskih zadev, mi ni treba dalje razlagati. Ono se sme uvrstiti tudi v uradno zadevo in zakaj učitelj je uradnik. Ker se z njegovo smrtjo, če je bil aktiven, neha za stalno vse njegovo uradno delovanje in poslovanje, njegovo nameščenje, njegova postavna pravna razmerja i. t. d. i. t. d., se dotika njegova smrt vseh teh uradnih zadev in se torej sme

njeno naznanilo uradno razpošiljati na vsa šolska vodstva v nadaljnjo obvestilo, treba je le dopisu dati uradno obliko in vsebino. Ako bi se n. pr. poročalo: Naznanja se, da je danes ob . . . uri umrl tovariš J. J. itd., nima to naznanilo niti uradne oblike niti vsebine, ker se ni povedalo, kakšen tovariš, niti se ni omenil uradni značaj njegov. Takšno oznanilo nima pravice do označitve: »poštne prosta, šolska zadeva«. Ako umre upokojen učitelj, se njegova smrt sicer ne dotika naravnost uradnih šolskih zadev, a ker se ona dotika zgodovine njegovega minulega uradnega delovanja, se sme njeno oznanilo iz tega ozira uvrstiti med uradne šolske zadeve. V obeh slučajih zadene torej smrt učitelja v urad šole, iz česar sledi, da je šolsko vodstvo moralno dolžno, njeno oznanilo odpraviti potom šolskih vodstev med stanovske tovariše in sicer radi različnih poštne, komunikacijskih itd. razmer takoj, kjer radi manjkanja pošte to ni mogoče, pa na troške lastnega uradovanja. S tem pa ni rečeno, da se mora izdati »parte«. Če hoče, prosta mu volja in pot, mora pa skrbeti za oznanilo sploh. Šolsko vodstvo tudi tedaj ni odvezano od te svoje dolžnosti, če izda učiteljski zbor dotične šole, oziroma krajni šolski svet posebne »parte«, ono ga lahko sopodpiše; zakaj gre se med mnogimi drugimi oziri zavednega, razumnega in olikanega človeka tudi za to praktično stran, da dobé oddaljeni tovariši in tovarišice naznanilo o pravem času, kar se s »parte« težko doseže.

3. Iz stališča človekoljubnosti, učiteljskega ugleda in pijetete.

Tovariša učitelja, ki mu je šolsko vodstvo ali stalno ali začasno poverjeno, ne veže samo urad in tovarštvo, temveč tudi človekoljubnost, ugled na zunaj, in pijeteta ali spoštovanje do svojega stanovskega sodruha, da skrbi za mnogobrojno udeležbo pri njegovem pogrebu, za nagrobni govor i. t. d. Ni mučnejšega prizora, kakor če polagajo učitelja v grob vpricho pičlega števila tovarišev, brez nagrobnega govora, tu ti zija nasproti prava kraška praznota, tudi se nič kaj lepo ne prilega, če govori nagrobni govor neučitelj. Okraj, ki nima niti enega govornika med učitelji, mora biti prava govorniška sirota. Kaj naj rečem o šolskem vodji, o tovarišu, ki ne mara iz nasprotstva do umrlega skrbeti za čim lepšo udeležbo pri njegovem pogrebu? Ob smrti mora nehati ne samo nasprotstvo, da, celo sovraštvo, kdor se ravna drugače, se obsoja sam sebe z najhujšo obsodbo ter skruni človekoljubnost, tepta tovarštvo in pijeteto v najgrše blato, se predstavlja za hijeno tovarštva. Vse se dviga v meni zoper tako prikazen!

S tem pa ni rečeno, da se nanaša ta recept na šolskega vodjo zadnjič, oziroma predzadnjič umrlega tovariša. Ne, nanaša se na dogodke, ki sem jih že sam v svoji bližini doživel, kakor se sploh ves ta recept nanaša na vse podobne slučaje, ki so se pripetili tekom 10 do 15 let.

Na podlagi tega tolmačenja naj blagovolijo okrajna učiteljska društva proglasiti za častno dolžnost šolskih vodstev svojega okraja, naj se prigodom smrti tovariša, oziroma tovarišice odzovejo na primeren način tej dolžnosti.

Kadar bomo ozdravili vse svoje bolne razmere, tedaj bomo tvorili dobro organizovano kulturno četo narodovo.

Dohtar Ribež.